

Lesoni Tonga Mo e Anga Fakafonua

Kalasi: Foomu

'Iuniti 1: Tupu'anga 'o e Kakai Tonga.

Taimi : Uike 3

Topiki : Tokolahi 'o e Kakai Tonga

Ngaahi 'Ilo: Mahu'inga 'a e 'ilo ki he tupu pe holo 'a e kakai 'o e fonua 'I he senituli 16 – 18 'o fakatatau ki hono 'ataakai

Note

Ko e fakafuofua ki he tokolahi 'o e kakai he senituli 16 – 18 mahalo ne fakaofiofi pe kapau 'e a'u ki he lau afe nai'a e tokolahi 'o e kakai. Neongo 'oku tau 'ilo na'e teeki ke hiki tohi ha me'a ka ko e fakafuofua pe ki he tu'unga ne 'i ai 'a e kakai he kuohili. Ne lava pe ke tau vakai ki he tu'unga 'o e nofo 'a e kakai na'e teeki ke hake mai 'a e fakalakalaka ke 'i ai ha ngaahi me'a ngaue faka'ilekitulonika, pe ko e vala na'a nau kei vala lou'akau pe, pea mo nofo he ngaahi fale Tonga. Ka neongo ia na'e malava ke fakatokanga'i na'e mo'ui lelei ange 'a e kakai Tonga he kuohili makatu'unga he me'atokoni ne nau ma'u.

Ko e natula 'o e tutupu 'a e kakai Tonga he kuohili na'a nau nofo fakatokolahi , pe ko e nofo 'a kainga mo e nofo fakaha'a. Na'e malava ke fetu'aki 'a e tupu tokolahi 'a e kakai makatu'unga he ngaahi mahaki faka'auha he na'e 'ikai ke ai ha me'a ngaue pe ha fито'o hange koi a he lolotonga ni. 'Ikai ke ngata ai ko e ngaahi tau fakalotofonua na'e hoko ia ke lahi ai 'a e mole 'a e mo'ui 'a e kakai ha fo'i vaha'a taimi ke holo ai 'a e tupu tokolahi 'a e kakai 'o e fonua.

Mahalo ne lava ke tala 'a e tokolahi 'i ha hoko ha fa'ahinga ouau 'oku lava ke vahevahe ha 'inasi 'o vahe fakafamili pe kainga pea fakaha'a 'o malava ai ke fakafuofua 'a e tokolahi 'o e ngaahi ha'a mo e matakali. 'Oku fa'a ngaue 'aki 'a e lau matakali pe ko e ha'a. 'A ia ko e tokolahi ange 'a honau matakali mo e lahi 'o e mali mo e fanafanau na'e lava ke nau tala ai 'enau tupu.

Ngaue

1. Hiki mai ha fa'ahinga me'a he senituli 16-18 ne tupu mei ai 'ene to lalo e tupu tokolahi. (SL1)
2. Hiki mai ha founa ne ngaue'aki 'e he kakai Tonga he senituli 16-18 ke ne tala ai honau tokolahi. (SL1)
3. Fakamatala'i 'a e natula 'o e tutupu 'a e kakai Tonga he senituli 16-18 (SL2)

4. Fakamatala 'a e fekau'aki 'a e tupu tokolahi 'a e kakai 'I he senituli 16- 18 pea mo e tu'unga 'o e 'ataakai 'o Tonga he kuonga koi a. (SL3)

5. Fakamatala'i ha fa'ahinga taukei pe poto 'o e kakai he senituli 16-18 ne malava ai ke ne fakafuofua'i pe tala 'a 'enau tupu he ko e kuonga na'e ta'e tohi.(SL4)

Ngaahi 'Ilo : Mahu'inga ke 'ilo ki he anga hono fokotu'utu'u mo vahevahe 'a e anga 'o e nofo 'i he senituli 16-18.

Ko e anga 'o e nofo 'a e kakai Tonga he senituli 16- 18 na'e kehe pe fale nofo'anga 'oku nofo ai 'a e ongomatu'a mo e fanau fefine. 'Oku mavahe pe 'a e fale 'o e fanau tangata . 'Oku toe mavahe foki mo e feleoko mo e peito ki tu'a 'o mavahe pe ia mei he fale nofo'anga 'o e ongomatu'a.Ko e fale Tonga foki na'e vahe tolu ia he na'e 'ovolo 'a e fuo 'o e fale Tonga 'o fuololoa. Ko loto koe loto fale ia, ko e mui'i fale ko e loki mohe ia 'o e tamai pea taa'i fale 'e taha ko e fa'ee ia moe fanau fefine. 'A ia na'e ui 'a e loki mohe ko e leke.

Ko e kakai Tonga foki ko e kakai na'e tupu lalahi 'aupito pea ko 'enau nofo na'e meimei ko e ha'a na'a nau nofo'i atu 'a e kolo. Kapau te tau fakatokanga'i ko e kolo kotoa pe 'oku 'i ai pe honau kakai pe ko e ha'a pe ko e matakali 'o e kolo ko ia. 'A ia ko kinautolu ia ne nau fuofua nofo'i 'a e kolo ko ia.

Na'e meimei kuohili na'e meimei nofo'i 'e he kakai 'a e matafanga pe ko e matatahi he 'oku faingofua ia ki he'enau hake mai pe 'oku ofi ki tahi. 'Oku ofi ke nau lava 'o sio ki ha vaka 'e tu'uta mai, faingofua mo ofi ki he 'alu ki tahi 'o toutai 'o fakataui ki he 'ikai ke 'i ai ha me'a ngaue ke fakafaingofua'aki 'a e

fefononga'aki mo e ngaue. Na'e 'alu p eke tokolahi 'a e nofo'i 'a e matatahi ne toki fetukutuku atu leva 'a e kakai ki loto fonua 'o nofo'i. Ko e taha foki 'o e ngaahi kolo na'e fuofua nofo'i ko Kolomotu'a.

Ngaue.

1. Tohi mai ha kolo na'e 'osi nofo'i he senituli 16-18. (SL1)
2. Fakamatala'i 'a e fa'ahinga 'ataakai ne tupu ai 'a e kakai Tonga mo honau fa'unga fakanatula fakasino 'i he senituli 16-18. (SL2)
3. Fakamatala'i 'a e anga mo hono vahevahe 'o hono fokotu'utu'u 'o e nofo 'i Tonga ni, hange ko e tu'unga 'o e fale nofo'anga, mpeito, ngoue 'o fakatatau ki he fakamatala 'a e hisitolia ki he senituli 16-18. (SL3)
4. Fakamatala'i 'a e tefito'i 'uhinga'o e ngaahi liliu na'e hoko ki he nofo, mo hono vahevahe mo e fokotu'utu'u 'i he'ene a'u mai ki he senituli 17. (SL3)

